

СУБ'ЄКТИВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА У ФРАНЦІЇ ПІД ЧАС БУРЖУАЗНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1789-1794 рр.)

Король Артем Вікторович,

студент 1-го курсу, гр. БП-23

Київський національний університет технологій та дизайну

Науковий керівник: к.ю.н., професор А. Ю. Олійник

м. Київ, Україна

Повстання народу в Парижі було здійснене міською біднотою, ремісниками, торговцями, представниками інтелігенції, дрібною буржуазією призвело до створення 13 липня 1789 р. органу міського самоврядування під назвою «Паризька комуна». Незабаром було організовано цивільну гвардію під назвою армія повсталого народу. Програмним документом французької революції стала «Декларація прав людини і громадянина» (далі «Декларація»), яка була прийнята Установчими зборами 26 серпня 1789 р. і згодом увійшла до Конституції 1791 р. «Декларація» спиралася на положення теорії природного права. Вона починалася з преамбули, містила ідеологічне обґрунтування вчення про невід'ємні права кожної людини, даровані їй самою природою. Перша стаття «Декларації» закріплювала, що люди народжуються і залишаються вільними і рівними в правах. Цим іще раз підкреслювалося скасування будь-яких станових привілеїв. Держава проголошувалася забезпечення природних прав людини, до яких, передусім, належали свобода, власність, опір гнобленню та безпека. Метою дослідження є характеристика суб'єктивних прав людини і громадянина у Франції під час буржуазної революції 1789-1794 рр. Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі завдання: а) проаналізувати існуючі по предмету дослідження праці вчених; б) сформулювати ознаки і визначення; в) запропонувати висновки і рекомендації.

Програмним документом французької революції стала «Декларація прав людини і громадянина», яка була прийнята Установчими зборами 26

серпня 1789 р. та увійшла до Конституції Франції 1791 р. Її положення спиралася на принципи теорії природного права. Декларація починалася з преамбули в якій містилося ідеологічне обґрунтування вчення про невід'ємні права кожної людини, що були даровані їй самою природою. У 17 статтях Декларації в узагальненому вигляді було сформульовано принципи майбутнього конституційного устрою суспільства. Декларація була дуже прогресивним документом для свого часу, оскільки буржуазія в той період виступала від імені всього народу. Це обумовило антифеодальну спрямованість Декларації [1]. У 1791 р. на основі Декларації прав людини і громадянина було розроблено і прийнято першу в історії Франції Конституцію. Вона закріпила політичне панування великої буржуазії, яка пішла на певний компроміс із дворянством, установивши у Франції конституційну монархію. Законодавча влада належала однопалатним Національним зборам. Король не мав права розпускати ці збори. Їх депутати мали право недоторканності. До компетенції Національних зборів було віднесено законодавство, заснування нових державних посад, вищу фінансову політику, вирішення питань війни і миру. Виконавча влада відповідно до Конституції вручалася королю. При цьому підкреслювалося, що «король править лише на підставі закону, і лише ім'ям закону він може вимагати покори». Місцеві органи управління були виборними. Суд оголошувався незалежним від законодавчої та виконавчої влади. Було введено цензове виборче право. Порівняно з Декларацією прав людини і громадянина 1789 р. Конституція 1791 р. являла собою крок назад, оскільки вона відходила від демократичних принципів у питанні правління, зберегла у Франції монархію. Рівність усіх перед законом, проголошена в Декларації, відкрито була замінена в Конституції політичною нерівністю (запроваджено високий майновий ценз) [2].

Одним із головних завдань революції 1789-1794 рр. французька буржуазія вважала створення єдиної національної правової системи. Першим було прийнято Цивільний кодекс, який увійшов в історію як Кодекс

Наполеона. Наполеон особисто брав участь в обговоренні деяких статей кодексу, усуваючи з проекту деякі положення, що затвердились у французькому праві в період революції та здавалися великій буржуазії надмірно радикальними. Прийнятий 21 березня 1804 р. закон об'єднав усі 36 титулів у єдиний кодекс і в 1807 р. був названий Кодексом Наполеона. Потім у 1816 р. знову дістав назву Цивільного кодексу однак в історії він справедливо залишився під назвою Кодексу Наполеона. Прогресивне його значення було в тому, що він закріпив ліквідацію феодальних відносин. В основу його побудови було покладено принципи формально рівної правоздатності всіх громадян і необмеженої приватної власності. Це приводило до свободи підприємництва, а на селі – до закріплення права власності селян на землі, придбані ними в період революції. У складі кодексу можна побачити принципи побудови римського права: особи, речі, зобов'язання. Така структура кодексу в буржуазному цивільному праві дістала назву інституційної [3].

За час правління якобінського Конвенту було видано два найважливіші документи: Декларацію прав людини і громадянина 1793 р. і Конституцію 1793 р. Декларація 1793 р., на відміну від Декларації 1789 р., своєю теоретичною основою мала вчення Руссо про народний суверенітет. Вона була більш розгорнутою, ніж перша. Ряд положень у якобінському документі конкретизувався детальніше. Крім того, в Декларації 1793 р. були цілком нові за змістом статті. До них, передусім, належала стаття, що забороняла монархію під страхом смерті: «Кожен, хто привласнив собі належний народові суверенітет, буде негайно відданий смерті вільними громадянами».

Величезне політичне значення мала також остання стаття якобінської Декларації: «Коли уряд порушує права народу, повстання для народу і для кожної його частини є священним правом і невід'ємним обов'язком». Ця стаття, що закріпила право народу на революцію, істотно відрізняла якобінську програму від Декларації прав людини і громадянина 1789 р. Конституція 1793 р. Декларація прав людини і громадянина 1793 р. лягла в

основу якобінської конституції того ж року, відповідно до якої Францію було проголошено республікою. Верховним органом законодавчої влади став Законодавчий корпус (Національні збори). Тільки йому належало виняткове право видання законів і декретів. Виконавчу владу перебрала Виконавча рада. Всі органи, від центральних до місцевих, стали виборними. Виборче право прибрало набагато демократичніший характер, ніж за Конституцією 1791 р. (було знижено віковий ценз із 25 до 21 року, ценз осілості і майновий ценз). Значно розширився розділ про цивільні права і свободи. Конституція проголосила рівність, свободу та безпеку громадян, свободу совісті, необмежену свободу преси, зборів. Водночас, незважаючи на всю свою революційність і демократизм, якобінці не відмовилися від захисту приватної власності. Як представники дрібної буржуазії, вони вбачали у приватній власності священні права, властиві суспільству в цілому і кожній людській особистості зокрема [4].

Таким чином, права людини і громадянина мали важливе значення в умовах буржуазної революції. Перший етап революції (монархічний) закріпив демократичні принципи прав людини. Другий етап (жирондистський) був реакційним. За часів третього етапу революції (якобінського) діяли два найважливіші документи: Декларація прав людини і громадянина 1793 р. і Конституція 1793 р. Саме Конституція 1793 р. залишилася тільки пам'яткою права і ніколи не діяла.

Підводячи підсумки результатів дослідження, можна сформулювати ознаки і визначення суб'єктивних прав людини і громадянина у Франції під час буржуазної революції 1789-1794 рр. До ознак слід віднести такі: а) фізичні, політичні, соціально-економічні, культурні можливості людини і громадянина та їх етапи; б) здійснення можливостей для задоволення інтересів і потреб особи; в) створення умов, охорона і захист названих можливостей; г) поновлення порушених можливостей особи; р) метою названих можливостей є їх фактичне здійснення. Таким чином, суб'єктивними правами людини і громадянина у Франції під час буржуазної

революції 1789-1794 рр. були фізичні, політичні, соціально-економічні, культурні та інші можливості людини і громадянина і їх етапи, що здійснюються для задоволення інтересів і потреб особи щодо створення умов, охорона і захист та їх поновлення з метою фактичного здійснення. Реалізація названих прав і свобод здійснюється у три етапи: монархічний, жирондистський, якобінський.

Запропоновані по тексту рекомендації сприятимуть удосконаленню наукового дослідження названих прав і свобод людини та громадянина.

Список використаних джерел:

1. Декларація прав людини і громадянина 26 серпня 1789 р. / <https://uk.wikipedia.org/wiki/%>.
2. Французька конституція 1791 року. / <https://uk.wikipedia.org/wiki/%>.
3. Цивільний кодекс Франції / <https://uk.wikipedia.org/wiki/%>.
4. Конституція Франції 1793 р. / <https://uk.wikipedia.org/wiki/%>.